

A tudomány nyelvi problémájának megoldása továbbra is késik és ez hatalmas költségeket, az emberi energia pazarlását és más hátrányokat okoz. A reálisan legelőnyösebb megoldás azonban ismeretes. Ez vitán felül az eszperantó.

A helyzet úgy jellemezhető, hogy a repülőgépet földalálták, kipróbálták és nem kevesen használják is, de sokkal többen utaznak más járműveken (ami sok esetben célszerűbb is és az is marad). De nem lenne helyes azért nem

szállni repülőgépre, mert meg akarjuk várni az antigravitációs és a fénysebességnél is gyorsabb száguldásra képes „tökéletes” csillaghajó vagy a „teleportálás” feltalálását.

DUDICH ENDRE

Schmidl Adolf (1802–1863)

A magyar barlangkutatás történetében kiemelkedő hely illeti meg a csehországi születésű, németajkú Schmidl Adolf munkásságát. A 19. század közepén az elsők között végzett céltudatos, rendszeres és tudományos megalapozottságú komplex vizsgálatokat nemcsak hazánk, hanem az egész Habsburg-birodalom barlangjaiban. Német nyelven megjelent kitűnő írásai elméleti és gyakorlati szempontból egyaránt jelentősek; belőlük a külvilág a magyar föld mélyének rejtett értékeit is megismerhette. Életműve nálunk nem kapott érdemeivel arányos megbecsülést. Sok tudóstársához hasonlóan méltatlanul elfelejtettük; „idegen” volta miatt neve újabb lexikonjainkból kimaradt. Ezzel szemben a nemzetközi szakmai közvélemény a modern speleológia atyját tiszteli benne.

Hazánk nemcsak kutatásainak egyik színtere volt, hanem itt élte le életének utolsó hat esztendejét is. Nem túlzás, ha azt mondjuk, hogy Schmidl munkássága révén Magyarország – Ausztria és Szlovénia mellett – a „speleológia bölcsője”. Halálának 125. évfordulója jó alkalom arra, hogy röviden áttekintsük életútját és vázoljuk szaktudományunk kialakulásában és fejlődésében játszott szerepét.

Adolf Schmidl 1802. május 18-án született Königswardban, ahol apja a Metternich-család háziorvosaként működött. Szüleivel 1805-ben Bécsbe költözött, ott végezte tanulmányait. 1819-ben bölcsészhallgató lett az egyetemen, majd 1822 és 1825 között magánúton jogot tanult. Első munkahelye a cs. és kir. érem- és régiségtár volt. 1827-ben tanársegéddé nevezték ki a bécsi egyetem bölcsészkarára, a következő évben pedig már helyettes tanár. 1831-ig tartó egyetemi működéséről fennmaradt, hogy „számos hallgatója gyönyörrel hallgatta, s egy sem mulasztotta volna el szép és tudományos előadásait”. 1833-tól 12 évig nevelő a Lobkovitz hercegi családnál, közben a veronai egyetemre kapott tanári kinevezést, amit azonban nem fogadott el.

1844-től 1848-ig szerkesztette az akkori idők legjobb szépirodalmi lapját, az általa alapított Oesterreichische Blätter für Literatur und Kunstot, majd néhány hónapi a Wiener Zeitungot. 1845-ben

hosszabb utazásra indult: bejárta egész Németországot, és Keleten is megfordult. Hazatérését követően 1847-ben a földrajz magántanára a bécsi műegyetemen. Tudományos érdemeinek elismeréseként még ugyanebben az évben az osztrák akadémia jegyzőjévé nevezték ki. 1857-ben meghívták a budai József Műegyetemre a kereskedelmi földrajz és a statisztika tanárának. Állását érdekes módon akkor is megtarthatta, amikor a német tanároknak el kellett hagyniuk az országot.

A magyar földet és népét Schmidl hamar megszerette, olyannyira, hogy 60 éves korában nyelvünk tanulásába kezdett; „melyben oly nagy előmenetelt tett, hogy már magyar könyveket is olvasott, s értett”. Tanítványai és kollégái körében szeretetnek és megbecsülésnek örvendett. 1863. november 20-án hunyt el Budán. Korabeli méltatói rendkívül meleg hangon emlékeztek meg róla: „...végpecéig hű és igaz fia maradt az országnak, melyet második hazájának tekintett...”, „...fáradhatatlan szorgalom és sikeres működés koszorúzta becses életét, meg-síratva nemcsak családjától, hanem mindazoktól, akik szilárd jellemét és szép tudományát ismerték” – olvashatjuk többek között. Nem kis dolog ez akkor, amikor a szabadságharc leverése utáni

terror és elnyomás miatt népünkben még eleven gyűlölet élt az osztrákok iránt.

Schmidl sokoldalúan képzett, kitűnő tudós volt. Munkássága sok tekintetben a mai tudományos követelményeknek is megfelelne. Szorgalmát jól jellemzi, hogy anyanyelvén kívül megtanult latinul, franciául, angolul és olaszul. Érdekes, hogy bár eredeti képzettsége révén a humán tudományokhoz kötődött, nevét mégis mint természetbúvár tette maradandóvá. A földrajz különböző ágait felölelő könyveinek száma meghaladja a harmincat, közöttük több tankönyv is van. Legjelentősebbek a barlangokkal foglalkozó művei, melyek a korai speleológiai irodalom gyöngyszemei. Tagja volt több tudományos társaságnak. Szépirodalmi próbálkozásairól is tudunk; számos novellája, vígjátéka és történelmi drámája kéziratban maradt.

Ma már nem lehet megállapítani, honnan kapott indítást Schmidl a barlangok tanulmányozásához. Valószínű, hogy topográfiai munkáihoz folytatott anyaggyűjtései közben fokozatosan fordulhatott figyelme a barlangok felé. Magyarországi útikönyvében „Aggtelek” cím alatt külön fejezetet szentelt a Baradlnak. Saját bevallása szerint ezt a részt a Tudományos Gyűjtemény 1820. évi 1. számában megjelent névtelen leírás alapján dolgozta ki (ma már tudjuk, hogy ennek szerzője Almási Balogh Pál volt).

Barlangkutatói tevékenysége viszonylag későn, 48 éves kora után teljesedett ki, amikor igen intenzív terepmunkával közvetlen adatokat és tapasztalatokat gyűjtött a Monarchia akkor ismert, fontosabb barlangjairól. Vizsgálódásainak eredményeit mintaszerű publikációkban tette közzé. A halálát megelőző 13 évben gyors egymásutánban láttak napvilágot barlangi tárgyú újságcikkek, tanulmányai és könyvei. Nevéhez fűződik a barlangkutatás szakkifejezéseinek megalapozása, aminek óriási jelentősége volt a tudományág későbbi fejlődése szempontjából. Az akkoriban általánosan elterjedt német nyelv lehetővé tette a speleológia egyetemes alapokra helyezését.

Első kutatóútjai a bécsi Földtani Társaság, valamint a Kereskedelmi Minisztérium megbízásából a Karszt-hegység rejtélyes föld alatti világát vezettek 1850

A Planina-barlang bejárata (Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képen c. kiadványból, 1891)

és 1853 között. Célja az volt, hogy pontos és megbízható információkat szerezzen a terület barlangjairól és vízrendszeréről egy később elkészítendő tudományos feldolgozás számára. Társával, a helyi születésű Ivan Rudolf bányamérnökkel jelentős feltárásokat végzett a Postojnai-, Planina-, Škocjani-, Pivka-, Crna-, Križna- és Predjamski-barlangban. Szlovéniai kutatásairól 1854-ben kétrészes könyvben számolt be. A nagy francia karsztkutató, *Martel* szerint ez a mű a barlangtan igazi kiindulópontja, szerzője pedig e tudományág és a tudományos barlangkutatás megalapítója.

Schmidl Magyarország területén elsőként az aggteleki Baradlát és a ma Csehszlovákiában levő Szilicei-jégbarlangot tanulmányozta. A bécsi Akadémia kiadványában 1856-ban megjelent a két barlangról írt értekezése. Ez máig a Baradla egyik legjobb ismertetése; összefoglalja a kutatások eredményeit, Schmidl eredeti megfigyeléseivel kiegészítve. Az általános részben bemutatja a Baradla környezetét, a terület karsztjelenségeit, összehasonlítást tesz külföldi barlangokkal. Megállapítja, hogy hosszúság tekintetében csak az amerikai Mammoth-barlang előzi meg a Baradlát. Bővebben szól az állatvilágról, áttekinti a barlang megismerésének történetét is. Külön fejezetet szentel a meteorológiai viszonyoknak, ebben saját méréseit korábbi adatokkal veti össze.

1857-ben publikálta az alsó-ausztriai Ötscher-hegység barlangjait bemutató nagyobb lélegzetű tanulmányát. Schmidl 1857/1858-ban (ekkor már Budán élt) rövid összefoglalást készített a Monarchia barlangjairól. Ez az első ilyen jellegű szintézis mind magyar, mind pedig osztrák vonatkozásban. Barlangjaink közül a Baradlával, a Lednicével és néhány erdélyi barlanggal foglalkozik. E műve eredetileg előadásként hangzott el a budai Kúria

épületében és a pesti Lloyd-teremben, ami azt bizonyítja, hogy Schmidl a tudomány népszerűsítését sem vetette meg. Úgy tűnik, ezen a téren is úttörőnek tekinthető.

A budai műegyetemre kerülve lehetősége nyílt hazánk kevésbé ismert barlangvidékeinek felkeresésére. 1858-tól 1862-ig az erdélyi Bihar-hegységet tanulmányozta, melynek ő volt az első tudományos kutatója. Schmidl *„fáradhatatlanul kutatta ki a legveszedelmesebb hegynyílásokat és hegyereszeket, melyek nagyjából még ismeretlenek voltak, sőt több barlangot is fedezett föl”*. Ez volt utolsó nagyobb vállalkozása. Kutatási eredményeit terjedelmes monográfiában adta közre, melynek megjelenése után egy hónappal elhunyt.

Halála évében még két tanulmánya került ki a sajtó alól: az egyik az Abaligeti-barlanggal, a másik a budai hóforrásokkal foglalkozott. Ez utóbbi már befejezetlen maradt.

A mellékelt rajzról törekenynek tűnő, rokonszenves férfi tekint ránk. Derűs arcát, nyugalmat és magabiztosságot sugall. E tulajdonságai segíthették abban, hogy már túl élte delén szenvedélyes barlangkutatóvá váljon, s 13 évig tartó szorgos munkálkodásával megvesse egy új tudományág alapjait. Emlékezzünk rá a nagy elődöknek kijáró tisztelettel.

HADOBÁS SÁNDOR

Részlet a Baradla-barlangból (A Magyarország képekben c. folyóiratból, 1868)

